Οι επαναστάτες όλης της Ευρώπης θα έδιναν τη μισή τους ζωή για ν' απολαύσουν το θέαμα. Όμως, ο αμαξάς της δίτροχης άμαξας που γλιστρούσε στα σκοτεινά σοκάκια της Βιέννης εκείνη τη νύχτα, 13 Μαρτίου 1848, ακριβώς αυτό προσπαθούσε να αποφύγει: Τη δημοσιότητα. Κατάφερε να βγει χωρίς προβλήματα από την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας και να φτάσει απαρατήρητος στο προκαθορισμένο σημείο. Πέζεψε και μπήκε στην καμπίνα του αμαξιού. Ένα τεράστιο πανέρι βρισκόταν εκεί. Άνοιξε το σκέπασμα με προσοχή κι είπε με σεβασμό:

«Εντάξει, εξοχότατε. Τώρα, είστε ασφαλής».

Μέσα από το πανέρι, αδύναμος, φοβισμένος και γερασμένος, ξεπρόβαλε ο άνθρωπος που έτρεμε όλη η Ευρώπη: Ο πρίγκιπας Κλήμης Μέτερνιχ. Τα 75 του χρόνια δεν μπορούσαν να τον βοηθήσουν να κρύψει τον πανικό του. Μόνον όταν έφτασε στην Αγγλία αισθάνθηκε πραγματικά ασφαλής.

Γεννημένος το 1773 στην Αυστρία, σπούδασε κι έγινε διπλωμάτης καριέρας. Το 1806, ήταν πρεσβευτής της χώρας του στο Παρίσι. Το 1809, στα 36 του χρόνια, έγινε υπουργός Εξωτερικών της αυστριακής αυτοκρατορίας, θέση που κράτησε περίπου σαράντα χρόνια. Πρώτη διπλωματική του επιτυχία ο γάμος του Ναπολέοντα Βοναπάρτη με τη Μαρία Λουίζα, κόρη του αυτοκράτορα της Αυστρίας και εργοδότη του, Φραγκίσκου Α΄. Δεύτερη, η εκπροσώπηση όλων των εναντίον του Ναπολέοντα εμπολέμων στην υπογραφή της συνθήκης των Παρισίων, με την οποία ο Κορσικανός εξοριζόταν στην Έλβα κι ο θρόνος της Γαλλίας επέστρεφε στον Λουδοβίκο ΙΗ'. Ήταν 30 Μαΐου του 1814.

Σθεναρός υπέρμαχος της διατήρησης των αυτοκρατοριών σ' όλη τη γη, πολέμησε με πάθος κάθε επανάσταση, εθνικοαπελευθερωτική ή κοινωνική, και υπήρξε ο αρχιτέκτονας της Ιερής Συμμαχίας, που δημιουργήθηκε το 1815 μετά το συνέδριο της Βιέννης. Σκοπός της ήταν η δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής ομοσπονδίας των εστεμμένων που θα φρόντιζε για τη διαιώνιση των καθεστώτων. Ονομάστηκε «συμμαχία των βασιλιάδων κατά των λαών». Ο Μέτερνιχ κατόρθωσε να επιβάλει τις απόψεις του, παρά την αντίδραση των υπουργών της Γαλλίας, πρίγκιπα Καρόλου Μαυρίκιου Ταλεϋράνδου, και της Ρωσίας, Ιωάννη Καποδίστρια.

Όταν ξέσπασε η ελληνική επανάσταση, ο Μέτερνιχ προέδρευε στο συνέδριο του Λόιμπαχ (Λουμπλιάνα, πρωτεύουσα της Σλβενίας, σήμερα). Εκεί βρήκε τον τσάρο Αλέξανδρο Α' η

επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη, που του ζητούσε να βοηθήσει τους Έλληνες να απαλλαγούν από τον τουρκικό ζυγό. Ο τσάρος τη διάβασε υπερήφανος για τον υπασπιστή του. «Πάντα έλεγα πως είναι γενναίος άνθρωπος», ακούστηκε να λέει. Ο Μέτερνιχ ξεσήκωσε τους πάντες εναντίον των Ελλήνων. Μόνο χάρη στις προσπάθειες του Καποδίστρια, η Ρωσία κράτησε απέναντι στην ελληνική επανάσταση ουδέτερη στάση κι όχι εχθρική, όπως ο Μέτερνιχ ήθελε. Όμως, η ίδια η ελληνική επανάσταση ήταν, που κατάφερε το καίριο πλήγμα κατά του δημιουργήματός του. Παρά τη σύμπραξη των υπερδυνάμεων της εποχής, η Ιερή Συμμαχία δεν κατόρθωσε να αποτρέψει τον ξεσηκωμό των Ελλήνων, αν και έσπευσε να τον καταδικάσει, και αμέσως μόλις ξέσπασε το 1821 και τον επόμενο χρόνο. Άλλωστε, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των εταίρων οδήγησαν τα δυο από τα μέλη της Συμμαχίας, τη Γαλλία και τη Ρωσία, να συμπράξουν με την Αγγλία στη ναυμαχία του Ναβαρίνου (τον Οκτώβριο του 1827). Αλλά τότε ούτε ο τσάρος Αλέξανδρος ζούσε ούτε ο Λουδοβίκος ΙΗ'. Κι ο Πρώσος με τον Αυστριακό είχαν τα δικά τους προβλήματα. Ο κόμης Μέτερνιχ δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Η Ιουλιανή επανάσταση στη Γαλλία (1830) και η βελγική (1834) οδήγησαν την Ιερή Συμμαχία στην οριστική διάλυση. Παρ' όλ' αυτά, ο Μέτερνιχ παρέμενε ακλόνητος στο πόστο του, αν και έχασε ένα μέρος από τη δύναμή του μετά τον θάνατο του αυτοκράτορα Φραγκίσκου Α' (1835). Για τους λαούς, όμως, εξακολουθούσε να αντιπροσωπεύει τον μισητό πολέμιο κάθε φιλελεύθερης κίνησης στη γηραιά ήπειρο.

Καθώς το πρώτο μισό του ΙΘ' αιώνα πλησίαζε στην ολοκλήρωσή του, η Ευρώπη ζούσε μέσα σε κοινωνικές και εθνικές αναστατώσεις που τη συγκλόνιζαν. Η Αυστρία του Μέτερνιχ και του αυτοκράτορα Φερδινάνδου προσαρτούσε ό,τι απέμενε από την Πολωνία, κατακτούσε τη Φεράρα και προκαλούσε τα μικρά ιταλικά κράτη που άρχιζαν να βλέπουν προς την εθνική τους δικαίωση. Στην Αγγλία, γινόταν το πρώτο διεθνές συνέδριο των εργατικών ενώσεων κι ο Καρλ Μαρξ τύπωνε (Ιανουάριος 1848) το «κομμουνιστικό μανιφέστο», εισάγοντας τη θεωρία της πάλης των τάξεων.

Στη Γαλλία, το αίτημα της εποχής λεγόταν «καθολική ψηφοφορία». Η βουλή το απέρριψε κι οι βασιλόφρονες το γιόρτασαν με τσιμπούσι στην αυλή των ανακτόρων. Η δημοκρατική αντιπολίτευση οργάνωσε αντι-συμπόσιο για τις 22 Φεβρουαρίου 1848, με θέμα ακριβώς την καθολική ψηφοφορία. Η κυβέρνηση απαγόρευσε την εκδήλωση και διέταξε την αστυνομία να καταστρέψει τις εγκαταστάσεις, όπου θα γινόταν. Στη στιγμή, φιλελεύθεροι και σοσιαλιστές ενώθηκαν σε κοινή αντιπολίτευση, ενώ τα οδοφράγματα στήθηκαν στο Παρίσι. Ήταν τέτοια η λαϊκή οργή που ο «αστός βασιλιάς», Λουδοβίκος Φίλιππος, παραιτήθηκε υπέρ του 10χρονου εγγονού του κι έφυγε στο Λονδίνο. Ο λαός κατέλαβε το κοινοβούλιο κι ανακήρυξε τη δεύτερη δημοκρατία. Ήταν 25 Φεβρουαρίου 1848.

Στις 29 του μήνα, τα νέα από το επαναστατημένο Παρίσι έφτασαν στη Βιέννη. Σαν από σύνθημα, ο λαός ξεσηκώθηκε ζητώντας σύνταγμα. Ο Μέτερνιχ προσπάθησε να πείσει τον αυτοκράτορα Φερδινάνδο ν' αρνηθεί. Όμως, είχαν αλλάξει οι καιροί. Παραιτήθηκε από υπουργός. «Είμαι αυτό που υπήρξα», είπε. Στις 13 Μαρτίου, ο λαός ξεσηκώθηκε και τον πήρε στον κυνήγι.

Καθώς η νύχτα απλωνόταν, ένα δίτροχο αμάξι γλιστρούσε στους δρόμους της Βιέννης. Το έσερνε ένα μόνο άλογο και το οδηγούσε ένας μόνον αμαξάς. Κουβαλούσε ένα μεγάλο πανέρι. Μέσα στο πανέρι, αδύναμος και γερασμένος, ο 75χρονος άλλοτε πανίσχυρος υπουργός πρίγκιπας Κλήμης Μέτερνιχ το έσκαγε για την Αγγλία, να συναντήσει τον ήδη εγκατεστημένο εκεί πρώην βασιλιά της Γαλλίας. Η Αγγλία, άλλωστε, ποτέ δεν έπαυσε να αποτελεί το καταφύγιο των πάσης φύσεως καταργημένων γαλαζοαίματων.

Στα γερμανικά κράτη, οι επαναστάσεις ξέσπασαν σχεδόν ταυτόχρονα με τη γαλλική. Στην ίδια τη Γαλλία, ένα δημοψήφισμα (23 Απριλίου 1848), επικύρωσε την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, ενώ η επαναστατική ορμή είχε απλωθεί σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Στη Φρανκφούρτη, ένα συνέδριο των δημοκρατικών Γερμανών ξεκίνησε τον Ιούνιο. Άλλο συνέδριο, πανσλαβικό, άρχισε στις 2 Ιουνίου στην Πράγα. Στις 16, μεταβλήθηκε σε μεγάλη λαϊκή εξέγερση εναντίον του αυτοκράτορα. Η Ευρώπη φλεγόταν από τα Βαλκάνια ως τον Ατλαντικό. Χωρίς συνοχή. Και χωρίς αλληλοκάλυψη. Η αντίδραση μεθόδευε τη δική της παρέμβαση. Η Βιέννη κυριεύτηκε στις 31 Οκτωβρίου. Παραιτήθηκε ο Φερδινάνδος και αυτοκράτορας ανέλαβε (2 Δεκεμβρίου) ο Φραγκίσκος Ιωσήφ. Θα έμενε αυτοκράτορας ως το 1918.

Το σύνταγμα της γαλλικής δημοκρατίας ψηφίστηκε στις 4 Νοεμβρίου. Η εκλογή προέδρου ορίστηκε για τις 10 Δεκεμβρίου. Ένας παλιός γνώριμος παρουσιάστηκε στην πολιτική σκηνή. Ήταν ο ανιψιός του μεγάλου Ναπολέοντα, ο Λουδοβίκος Κάρολος Ναπολέων Βοναπάρτης. Το 1840, είχε αποπειραθεί να γίνει αυτοκράτορας της Γαλλίας και ν' ανατρέψει τον Λουδοβίκο Φίλιππο. Απέτυχε, αιχμαλωτίστηκε, καταδικάστηκε σε ισόβια δεσμά, φυλακίστηκε στο φρούριο του Αμ απ' όπου δραπέτευσε, και, στα 1848, όταν πια ο

Λουδοβίκος Φίλιππος είχε παραιτηθεί, εμφανίστηκε ως υπέρμαχος της δημοκρατίας και εγγυητής των ναπολεόντειων ιδεών. Στις εκλογές για την προεδρία της δημοκρατίας, πήρε πεντέμισι εκατομμύρια ψήφους, ενώ οι δυο κύριοι αντίπαλοί του δεν κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν (αθροιστικά) ούτε δύο εκατομμύρια. Στις εκλογές του Μαΐου του 1949, οι δημοκρατικοί ήταν μια μικρή μειοψηφία. Ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης κατάφερε να παρουσιαστεί ως προστάτης της λαϊκής κυριαρχίας αλλά δε δίστασε, όταν η βουλή του αρνήθηκε αναθεώρηση του συντάγματος, να προχωρήσει σε πραξικόπημα (2 Δεκεμβρίου 1851), που επικυρώθηκε με νέο δημοψήφισμα (21 Δεκεμβρίου) αλλά και συλλήψεις, φόνους και εκτοπισμούς.

Την ίδια χρονιά (1851), ο Μέτερνιχ επέστρεψε στη Βιέννη. Τα πράγματα είχαν ησυχάσει για τους κρατούντες σε ολόκληρη την ήπειρο. Όμως, κανένας πια δεν ήθελε να τον ακούσει. Αποσύρθηκε από την πολιτική. Πέθανε το 1859 σε ηλικία 86 χρόνων προλαβαίνοντας έτσι να δει τον θάνατο της δεύτερης Γαλλικής Δημοκρατίας, που ουσιαστικά τον έριξε: Στις 14 Ιανουαρίου 1852, το νέο γαλλικό σύνταγμα ήταν έτοιμο. Στις 7 Νοεμβρίου, η νεοσύστατη γερουσία πρότεινε ο πρόεδρος της δημοκρατίας να γίνει κληρονομικός αυτοκράτορας. Ένα ακόμη δημοψήφισμα επικύρωσε την πρόταση. Στη 1 Δεκεμβρίου 1852, ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης έγινε «αυτοκράτορας με την ψήφο του λαού» ως Ναπολέων Γ'. Το επόμενο επεισόδιο θα ονομαζόταν Κομούνα των Παρισίων.

(Έθνος, 13.3.1997) (τελευταία επεξεργασία, 1.2.2009)